

Đằng Sau Những Lá Bài

Đỗ Trường

Tôi biết, và đọc hồi ký Đường Đi Không Đến của nhà văn Xuân Vũ vào khoảng đầu năm 1990, do Trung tá, bác sỹ Đặng Huy Lưu cựu Liên đoàn trưởng quân y vùng 4 quân đội VNCH, cư ngụ tại Houston gửi tặng. Và cũng từ bác sỹ Đặng Huy Lưu, tôi có được số điện thoại của Xuân Vũ, một nhà văn tài năng, có số phận khá đặc biệt, mà tôi ngưỡng mộ. Khi chòm truyện ngắn Phượng Oai! Đùng nổ nữa, Lầm Lỡ và Ngã Ba Cuộc Đời của tôi được đăng trên nguyệt san Hương Quê (Houston), ông đã có lời ngợi khen, khích lệ...

Tưởng mới đây thôi, thế mà Xuân Vũ đã rời bỏ chúng ta, rời bỏ cõi tạm này tròn một con giáp. Thời gian gần đây, tôi đọc, và ngắm nghĩ muốn viết về thơ văn cũng như chân dung ông. Nhưng không hiểu sao, những câu chuyện xã hội không đầu, không đuôi trước đây ông đã kể, như những thước phim chọt hiện về. Chuyện xảy ra, khi tôi chưa được sinh ra làm kiếp con người. Có những chuyện là thực và có cả chuyện chỉ là những giai thoại...

Biết là thế, và để tuyệt đối tôn trọng nhà văn đã khuất, kẻ hậu bối xin phép ráp lại những câu chuyện trên một cách trung thực nhất (có thể), với hơi hướng của truyện ngắn. Tuy nhiên, dù công lao, tội lỗi, hay đúng sai thế nào đi chăng nữa, người viết vẫn phải dùng những đại từ nhân xưng đúng với lễ giáo cho các nhân vật trong truyện, bởi họ đều thuộc thế hệ cha ông và đã ra người thiên cổ từ lâu...

*****

Chưa đến giờ giới nghiêm, nhưng dường như thành phố đã chìm vào trong giấc ngủ. Chợt có những cơn gió bắc lượn qua ngõ nhỏ, bật ra âm thanh như tiếng hú gọi. Lơ lửng dưới khung cửa lá cờ đỏ ước sừng, rũ xuống loang như vệt máu tươi hằn lên nền trời. Mưa mỏng dần, bay như những dải khăn trắng vắt qua con phố vắng.

Với không gian, tiết trời này, lẽ nào Hà Nội có thể lập xuân? Vũ phân vân tự hỏi, rồi ngược nhìn những chiếc xe cam nhông phủ bạt kín mít đang lao nhanh về phía cầu Paul Doumer (Long Biên). Có thể, đây là những chuyến hàng cuối được đưa xuống Hải Phòng, rồi chở về miền Nam quê hương. Nơi vài tháng trước đây Vũ đã từ bỏ nó.

Từ khi cầm tờ giấy trưng dụng đi cải cách ruộng đất ở vùng duyên hải Nam Định, Thái Bình, cho mãi đến sau này, ngắm nghĩ, Vũ càng ngắm và thám, cũng như mền phục chí khí, tài năng ông bạn văn Trần Dần:

"Tôi bước đi/ Không thấy phố/ Không thấy nhà/ Chỉ thấy mưa sa/ Trên màu cờ đỏ"

Dừng bước chân, lòng anh dường như gợn lên một cảm giác thất vọng, cô đơn trong cái không gian nặng nề, và trống vắng này. Đứng giữa thành phố, mà anh cứ nghĩ, đây không phải Hà Nội. Bởi nơi đây, dường như đã rụng mất "hồn người" và vắng cả tiếng rao đêm của những Nguyễn Tuân, Thạch Lam, Vũ Bằng... Vậy là không chỉ thực tại, mà cả những trang sách của họ đã bị xé bỏ ngay trên mảnh đất đã sinh ra nó. Như một nhát dao cắt đứt cơn mộng du, Vũ đưa tay vuốt lại khuôn mặt nhòe trong mưa, loạng choạng bước tiếp...

Đọc xong báo cáo của Đại sứ Hoàng Văn Hoan từ Peking gửi về, Chủ tịch Hồ Chí Minh ngược nhìn Tổng bí thư Trường Chinh, và hỏi:

- Ý kiến và kế hoạch của anh như thế nào?
- Như tôi cũng đã trình bày với các đồng chí cố vấn, đây là cuộc cải cách ruộng đất đợt cuối và quyết liệt nhất. Chương trình có thể thực thi, nhưng chắc chắn chúng ta sẽ gặp phải sự chống đối của dân chúng, nhất là giới trí thức và báo chí trong và ngoài nước. Theo kế hoạch, chúng tôi chỉ thị cho các cơ quan từ trung ương đến địa phương, chọn lựa người bổ xung cho công tác cải cách đợt này và đã đưa học tập, chỉnh huấn. Chương trình cụ thể, chúng ta sẽ bàn và thống nhất ở cuộc họp tới đây.

Dự điều thuốc đang cháy dở, Hồ Chí Minh bảo:

- Cái chính, chúng ta chọn người trong đội cải cách phải là thành phần bản cổ, ít học, tuyệt đối trung thành. Đây là cuộc cải tạo đại qui mô, triệt bọn phú nông, tư sản tận gốc. Do vậy, chúng ta chỉ thị cho Bộ ngoại giao không được cấp chiếu khán cho bất kỳ nhà báo, hay tổ chức xã hội nào. Các đoàn ngoại giao trong thời kỳ này cũng ngừng đón tiếp. Một số nhà báo nước ngoài còn ở trong nước, cố gắng tạo ra một lý do nào đấy để trực xuất. Tất cả đều phải bất ngờ, không để bọn địa chủ, tư sản tâu tán tài sản. Chúng ta phải cho đội cải cách học tập kinh nghiệm khuấy động quần chúng, gây cho họ lòng thù hận, nhất là thành phần vô học. Bởi họ

là lực lượng nòng cốt đấu tố. Điều quan trọng nữa, cần ly gián tình cảm cha con, ông cháu địa chủ, tư sản, tạo ra mâu thuẫn gia đình. Nó rất có lợi cho ta khi đối phó với những tên ngoan cố cất giấu tài sản. **Đây là ý kiến cũng như áp lực từ phía Trung Quốc.**

Thấy Trường Chinh còn băn khoăn về sự phản kháng của dân chúng, truyền thông và nhân sỹ trí thức. Hồ Chí Minh rất tự tin và trấn an:

- Chúng ta cứ yên tâm triển khai công việc. Vấn đề này, thuộc trách nhiệm của chú Văn (Võ Nguyên Giáp) và chú Hoàn (Trần Quốc Hoàn).

Sau tết nguyên đán, dưới sự chủ tọa của Chủ tịch Hồ Chí Minh, hội nghị đã hoàn toàn nhất trí về kế hoạch, phương thức cải cách, đấu tố, cũng như nhân sự chỉ đạo. Tuy nhiên, có nhiều ý kiến đề nghị Hồ Chủ tịch làm Trưởng ban cho xứng với tầm vóc, mang ý nghĩa lớn lao này. Nhưng ông từ chối một cách khiêm nhường, với những lý do khó có thể nài ép. Bước ra khỏi phòng họp, Tổng bí thư Trường Chinh quay lại dặn Vũ Tuân:

- Cuối tuần tới tháng Kỳ (Đặng Xuân Kỳ sau này là viện trưởng Mác-Lê nin) từ đơn vị về. Cậu và nó về quê đón ông cụ nhà mình lên đây nhé. Nếu cần, có thể mang theo đội bảo vệ, đề phòng bất chắc...

Tuy không mưa, nhưng nền trời xám ngoét. Đường đất vẫn nhẽo nhoẹt, bám vào bánh, cuốn chặt chắn bùn xe... nặng nề, ngúc ngắc làm cho Vũ gò lưng đạp. Thỉnh thoảng, anh phải xuống xe, bẻ cành tre bên đường để cạy đất. Gần trưa Vũ cũng tới được Xuân Trường. Đang loay hoay tìm đường vào làng Hành Thiện, anh chợt nghe tiếng động cơ với tiếng còi xe hơi cấp tập phía sau lưng. Vũ nhảy vội xuống xe, đứng nép vào mép đường. Chiếc xe hơi chòng chành, chồm lên thụt xuống những ổ trâu trên mặt đường. Vũ quay mặt, co người lại, nhưng đất bùn từ bánh xe vẫn văng đầy lên đầu và lưng áo. Chưa kịp văng ra một câu chửi tục, chiếc xe đã vọt lên, phả vào mặt anh mùi mùi xăng dầu cháy khét lẹt...

Khi vào tới đầu làng, Vũ gặp lại chiếc xe hơi từ trong làng chạy ngược trở ra. Tìm gặp được người đội trưởng đội cải cách, Vũ thấy mặt hần xanh như đất nhái, đang bần thần đứng tựa lưng trước cổng nhà. Sau nghe kể, Vũ mới biết đó là nhà của gia đình Tổng bí thư Trường Chinh. Vũ đưa cho cho hần công văn của Ban cải cách. Hần cầm, rồi đưa lại cho Vũ:

- Tôi mới qua lớp bình dân học vụ, có đọc cũng không hiểu hết. Ông đọc và giải thích giùm tôi.

Đọc và giải thích xong cho người đội trưởng, thấy cảnh bắt bớ đấu tố một cách dã man, Vũ chán nản, định quay ngay về Nam Định. Lên xe, đạp được mấy vòng, nghe tiếng gọi giật giọng làm Vũ giật mình. Định thàn một lúc anh nhận ra Đông quê Phủ Lý, bộ đội thời Nam Tiến, đóng ở Quân khu 9, tập kết cùng ngày. Gặp Vũ, hần mừng lắm, rỉ tai bảo, **rất hối hận đã ra Bắc tập kết**, dù đó là quê hương bản quán. Ngán đến tận cổ cái công việc chó chết này.

Vũ hỏi hần, chiếc xe hơi vừa vào làng của ai, và làm gì? Hần bảo:

- Trên xe chở Vũ Tuân và con trai của Tổng bí thư Trường Chinh... chuyện dài dòng lắm... Sáng nay vừa thủ được chai rượu gạo, gặp ông đứng người, đứng rượu, kiếm chỗ ngồi lai rai, tôi kể ông nghe....

Xe lao thẳng ... và dừng trước cổng nhà họ Đặng. Ngôi nhà đang bị du kích và bà con bản cổ nông vây chiếm. Nhảy xuống xe, Vũ Tuân la lớn:

- Cụ Bốn Để đâu? (tên cụ thân sinh ra ông Trường Chinh)

Một người trong đội cải cách lăm lăm tay súng, hát hàm hỏi lại:

- Ông là ai? Đến đây làm gì? Ông ta là địa chủ cường hào đại gian, đại ác đã bị đội và bà con bản cổ bắt giam. Sẽ mang ra đấu tố, trừng trị trong nay mai.

Vũ Tuân hỏi:

- Ai là đội trưởng ở đây?

Một người, từ trong đám đông bước ra, vỗ ngực:

- Tôi, ông cần gì, và từ đâu đến?

Vũ Tuân đưa cho người đội trưởng tờ giấy và bảo:

- Đây là chỉ thị của đồng chí Tổng bí thư Trường Chinh, chúng tôi có nhiệm vụ đưa cụ Bốn Để thân sinh ra đồng chí Tổng bí thư về Hà Nội.

Người đội trưởng cầm tờ giấy không thèm đọc:

- Lệnh liếc gì! Ở đây chỉ có lệnh của địa phương lệnh của đội cải cách. Chỉ biết rằng, ông ta là địa chủ cường hào, có nợ máu với nhân dân, trước sau cũng phải đền tội.

Nóng mặt, không chịu được, Đặng Xuân Kỳ nhảy xuống xe quát:

- Các ông giam ông tôi ở đâu? Các người chống lệnh hả?

Có mấy bản cổ nông nhận ra Kỳ, hét to:

- À, nó là cháu đích tôn của địa chủ, bắt nhốt lại.

Đội cải cách ập đến định bắt Kỳ. Thấy không ổn, đội bảo vệ lãnh tụ nhảy xuống xe, rút súng, kéo chốt an toàn, quát lớn:

- Các người bỏ súng xuống!

Rất nhanh chóng, các ông đội, mấy bà dân quân du kích đã bị đội bảo vệ lãnh tụ tước đoạt vũ khí. Một họng súng đen ngòm dí thẳng vào đầu người đội trưởng, bắt dẫn đến nơi giam cụ Bốn Để.

Nơi ông bị giam là cái chuồng lợn thấp lè tè, thối hoắc. Ông bị trói chằng khác nào con lợn chuẩn bị mang ra cân móc hàm, để chọc tiết. Cả đêm ông không hề chợp mắt. Nghĩ uất ức lên tận cổ, người ông xọp hẳn đi. Khi nghe tiếng chân người, tiếng súng đạn lạch cạch, ông sợ mặt cắt không ra giọt máu. Nhận ra Kỳ, ông thờ phào, nhưng tay chân vẫn còn run rẩy. Sau khi đưa cụ Bốn Để lên xe, Vũ Tuấn còn dặn người đội trưởng:

- Nhà của Tổng bí thư, không ai được phép vào xâm chiếm, và sử dụng. Các anh phải có nhiệm vụ trông coi. Người đội trưởng run lên bần bật, vâng dạ, chẳng khác gì hình ảnh địa chủ, phú nông, vừa bị hắt mang ra đầu tó, xử bắn ...

Cuộc cải cách ruộng đất đến đỉnh điểm khốc liệt, Vũ lăn quay ra ốm. Nằm mãi bệnh tình không thuyên giảm, buộc ban cải cách phải trả Vũ về Hà Nội. Với triệu chứng nóng lạnh bất thường, cũng như khi tỉnh lúc mê, anh được nhiều bác sỹ đầu ngành thăm khám. Điều kỳ lạ, họ không thể tìm ra nguyên nhân chính của căn bệnh để có phương án điều trị. Người của Ủy ban thống nhất nhiều lần đến thăm dò, hỏi han. Có kẻ độc mồm còn cho rằng, Vũ bị bệnh tâm lý, diễn biến tư tưởng. Nhưng có người lại bảo, hẳn là nhà văn, nếu như diễn biến thì nó phải thể hiện trên trang viết. Chứ có bằng chứng quái nào đâu! Chủ nhật, Vũ nằm đọc sách, chợt có bước chân đi lại gần cửa phòng. Định kéo chăn trùm đầu, nhưng Vũ nghe tiếng vọng vào:

- Ốm đau thế nào, tôi đến thăm ông đây.

Nghe như tiếng Nguyễn Tuấn, Vũ bật dậy. Cửa mở, Nguyễn Tuấn vồn vã:

- Ốm đau nằm mãi cũng nhức người, đi ra ngoài một chút cho thoáng.

Bất chợt, Nguyễn Tuấn ghé tai Vũ, bảo:

- Ông “diễn” giỏi lắm.

Với Vũ, Nguyễn Tuấn không chỉ là người thầy, người anh lớn mà còn là người bạn tri kỷ, nhất là những năm tháng đầu sống trên đất Bắc.

Thấy Vũ lưỡng lự, Nguyễn Tuấn giục,

- Khoác áo ấm vào, ở Nhà Hát Lớn đang mittinh, nghe nói, hôm nay các bố ấy công khai nhận lỗi trong cải cách ruộng đất.

Vũ và Nguyễn Tuấn tới nơi: trên sân khấu Đại tướng Võ Nguyên Giáp quần áo một màu trắng toát, vẫn cái khí thế của người đang say chiến thắng Điện Biên năm nào. Tuy thay mặt chủ tịch Hồ Chí Minh nhận lỗi, nhưng ông vẫn cười đùa, cợt nhả trước nỗi oan và cái chết của mấy trăm ngàn người. Thái độ, bộ điệu đó làm cho Vũ cảm thấy khó chịu. Nguyễn Tuấn nhin không nổi, chửi một câu thật tục, rồi kéo Vũ ra về. Đêm đã về khuya, Nguyễn Tuấn và Vũ quay lại khu vực Hồ Bảy Mẫu, chui vào quán rượu nằm lắt léo trong một con ngõ nhỏ, thuộc phố Nguyễn Đình Chiểu. Nơi đây, có khá nhiều đoàn người đến từ các tỉnh. Họ nằm la liệt nơi hè phố, yêu cầu được gặp đích danh Chủ tịch Hồ Chí Minh và chính phủ của ông để kiện cáo, phản đối cải cách ruộng đất.

Vũ ngồi lặng im nhìn những người nông dân chất phác hiền lành đã bị đẩy đến đường cùng. Và họ là hình ảnh của những người nông dân quê Vũ sau này chẳng? Nếu Việt Nam thống nhất, như lời kêu gọi của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Ý nghĩ liên tưởng bất chợt ấy, làm cho Vũ không khỏi rùng mình, kinh hãi. Nhìn khuôn mặt bất thần của Vũ, Nguyễn Tuấn bảo,

- Sắp tới chắc có nhiều biến động. Tổng tuyển cử không thành. Sẽ có một cuộc chiến. Con đường về Nam sẽ mở ra cho ông. Từ bây giờ ông hãy ngừng “diễn”, viết lách trở lại, để có chân trong hội nhà văn...và chờ thời...

Ngon đèn hoa kỳ trước mặt phập phù dường như dầu đã cạn. Người đánh cá đêm đã tu cạn cút rượu, vác dậm đi ra phía hồ. Vũ và Nguyễn Tuấn cũng đứng dậy với những bước chân loạng choạng trong đêm.

Có chân trong hội nhà văn, là bước đầu Vũ đã lấy lại được lòng tin của Đảng, của Ủy ban thống nhất. Có lẽ, chưa khi nào Vũ theo dõi sát thời sự chính trị, nhất là tình hình miền Nam như lúc này. Tuy nhân sự đại hội

Đảng lao động lần thứ 3 đúng như dự đoán của giới vỉa hè, nhưng Lê Duẩn được chọn làm Bí thư thứ nhất vẫn làm Vũ bất ngờ. Bởi hình ảnh, bí thư xứ ủy Ba Duẩn vạch chim đứng đái, rồi vẩy phành phành dưới gốc dừa, ngay trước mặt chị em, trong đại hội phụ nữ Nam Bộ, in hằn trong tâm trí non nớt ngày đầu đến với Cộng sản của Vũ. Và với nhân cách, học thức ấy, bây giờ không dừng lại riêng cho một bí thư xứ ủy Lê Duẩn, mà cho toàn Đảng lao động.

Cũng từ đây Vũ hiểu rõ hơn câu tục ngữ: “ Thả con săn sắt, bắt con cá rô” với ý đồ thâm nho của chủ tịch Hồ Chí Minh. Việc Trường Chinh không làm Tổng bí thư là sự mất mát lớn cho Hồ Chí Minh và đảng của ông. Bởi **Trường Chinh là người có học nhất và cũng là một lý thuyết gia số một của Đảng CS**. Và với quyết tâm, dù đốt cháy cả dãy Trường Sơn cũng phải thống nhất đất nước, đưa Lê Duẩn lên Bí thư là một sách lược của ông. Bởi tiếng nói của Lê Duẩn với đảng viên và dân chúng miền Nam có giá trị hơn ai hết trong cái Bộ chính trị của đảng ở giai đoạn đó.

Lúc đầu, không riêng Vũ, mà chắc chắn còn có nhiều người vẫn không hiểu, vì sao Chủ tịch Hồ Chí Minh từ chối (không) làm Trường ban cải cách ruộng đất. Một cuộc cách mạng long trời lở đất, công bình và tốt đẹp đến như vậy. Khi trực tiếp tham gia cải cách, và sau đó gặp phải sự chống đối, dưới mọi hình thức của đủ các tầng lớp trong xã hội, anh mới nhận ra. Cuộc cách mạng ấy chỉ đến khi đạt được mục đích, thì đảng mới dừng lại và nhận ra sai lầm. Điều tất nhiên, lỗi lầm phải có người gánh chịu. Mà sai lầm, hạ bệ đó chắc chắn thuộc về những Trường ban Trường Chinh, Hoàng Quốc Việt, Lê Văn Lương, Hồ Viết Thắng. **Chứ trách nhiệm ấy, làm sao lại quàng vào cổ Chủ tịch Hồ Chí Minh được?** Tuy nhiên, Cụ Chủ tịch cũng nhờ Võ Đại Tướng xin lỗi tới con dân của mình, với những giọt nước mắt khó có ai biết, đó là nước mắt cảm thông, ân hận hay những gì trong đó. **Vậy mà kỳ lạ, chỉ với động tác ấy, con dân đất Việt lại vẫn yêu Cụ như xưa.** Nước mắt đa năng, nhiều dạng, người xưa nói, quả thật chẳng sai tạo nào. Lưu bị khóc được Khổng Minh, chiếm và giữ được cả đất Kinh Châu. Tào Tháo giả mê đâm chết kẻ hầu rồi khóc. **Cụ Hồ khóc không chỉ đảng hóa, nhà nước hóa được đất đai, mà còn làm cho dân chúng quên đi bao cái chết đáng cay, vô tội trong cải cách. Càng ngắm nghĩ, Vũ càng thấy cu tài, tài hơn cả Lưu Bị và Tào Tháo công lai.**

Về đến nhà, chưa kịp cởi áo khoác, Vũ thấy người của Ban thống nhất tát tuổi đập xe đến, bảo, các đồng chí lãnh đạo Ban mời anh ra gặp. Vũ hơi chột dạ, bởi Ban này, ngoài công việc chuyên môn, hoặc đón tiếp cán bộ, học sinh miền Nam, còn có nhiều tai mắt trong lãnh vực văn hóa tư tưởng như cơ quan an ninh vậy. Đến nơi, Vũ được biết: Có đoàn cán bộ cao cấp của Mặt Trận Dân Tộc Giải Phóng Miền Nam ra Bắc, ngày mốt sẽ được bác Hồ đón tiếp tại phủ chủ tịch. Ban cần một nhà văn, nhà báo người Nam Bộ đi cùng đoàn để viết một bài cho ra tầm ra miếng. Ủy Ban đã chọn nhà văn Xuân Vũ, đây là một vinh dự lớn, ý anh thế nào? Ông phó bí thư Đảng ủy hỏi Vũ như vậy.

Đây là một tin vui, bởi anh có cơ hội được tiếp xúc cán bộ mặt trận. Biết đâu họ sẽ xin đích danh, thời gian và con đường trở về Nam của anh sẽ được rút ngắn lại. Quả thực, sau khi cùng đoàn thăm phủ chủ tịch và khu nhà sàn nơi ở của Hồ Chủ tịch, Vũ đã viết một ký sự gây tiếng vang khá mạnh. Kỹ tính như Nguyễn Tuân phải khen về mặt nghệ thuật sử dụng con chữ. Khó tính như an ninh văn hóa tư tưởng cũng phải hài lòng về nội dung. Và đúng như dự đoán, bài ký này đã góp phần không nhỏ đến quyết định cho Vũ trở về Nam.

Bữa rượu chay hôm tiễn Vũ về Nam, ông bạn nhạc sỹ già véo tai bảo:

- Ở giữa Thủ đô đất chật người đông, mọc lên một nhà sàn gỗ với những vườn cây ao cá, rộng đến mấy ngàn mét vuông, bao nhiêu người phục vụ chăm sóc, thế mà mày nịnh đầm ca ngợi đơn sơ, giản dị. Mày có biết, đó là thú chơi thâm nho của kẻ làm chính trị hay không? Với tao, bài ký của mày chẳng có giá trị con mẹ gì cả. Vào tới đó rồi tìm cách bẻ bút đi nhé.

Vũ lặng người, nốc cạn ly rượu nóng rát họng:

- Nhưng đó là cách duy nhất để cho em về lại quê hương, về với Quốc Gia Dân Tộc.

Đức quốc ngày 14-6-2016

Đỗ Trường

Vũ trong truyện chắc là Xuân Vũ, Xuân Vũ kể những gì Đông, bạn gốc Phủ Lý, bộ đội Nam tiến thời 1945, cùng tập kết ra Bắc năm 54, chứng kiến, chuyện Vũ Tuân và Đặng Xuân Kỳ, trên cái xe qua mặt Xuân Vũ vào

làng rồi lại đi ra, đã cứu được bố Trường Chinh như thế nào. Chứ khi Xuân Vũ vào đến nhà bố Trường Chinh, thì vụ đó đã xong, đội trưởng đội cải cách mặt đã xanh như đất nhái rồi, Xuân Vũ không chứng kiến. Tức là Đỗ Trường kể những gì Xuân Vũ được bạn ông ta là Công, đã chứng kiến (hi vọng là thế, chứ không phải là nghe hơi nòi chõ), kể cho nghe trong bữa nhậu tối hôm đó.